

4.Легка В. (2019). Неформальна освіта в Україні: особливості, переваги, недоліки. Взято з <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599>

5.Скорик Т. В., Вегунова В. С. (2021). Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх учителів, Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (11–12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів. Взято з <http://surl.li/valhah>

Курепін В. М.

*Миколаївський національний аграрний університет
(Миколаїв, Україна)*

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ДОВГОСТРОКОВІ ІНВЕСТИЦІЇ З ВИСОКИМИ ПРОЦЕНТАМИ

Ще у 70-х роках минулого століття перед науковцями-практиками постало питання про світову освітню кризу через низьку здатність формальної освіти адаптуватися до глобальних змін, виникли проблеми зі застарілими навчальними програмами. Стало очевидним - здобути необхідні знання тільки в системі офіційної освіти неможливо, треба було змінювати застарілу концепцію «одна освіта на все життя» на іншу - «навчання протягом усього життя». Саме наприкінці 1960-х років (1967 рік) під час міжнародної конференції у Вільямсбурзі (США) з'явився поділ на формальну, інформальну та неформальну освіту - поняття «неформальна освіта» увійшло в обіг.

Неформальна освіта, згідно з класичним визначенням, це освітній процес (організований та постійний), який здійснюється поза системою традиційної (формальної) освіти. Фундаментальні засади неформальної освіти (доступність та добровільність) у поєднанні з концепцією навчання протягом життя роблять її оптимальним інструментом для людей з різними цілями. За допомогою такого навчання можна заповнити прогалини у базовій освіті чи отримати знання для професійної діяльності (Бацуровська, І. В., Доценко, Н. А., & Курепін, В. М., 2023, 13).

Фактично, на сьогоднішній день, навчання яке не призводить безпосередньо до отримання диплома, можна вважати неформальною освітою. Будь-хто може стати цільовою аудиторією неформальної освіти: люди з науковим ступенем, з неповною середньою освітою, дорослі, навіть діти.

Ми спробуємо проаналізувати, як працює система неформальної освіти в Україні, як вона може взаємодіяти з формальною освітою, і як ці впливи діють у довгостроковій перспективі, які висновки з європейського досвіду може зробити для себе вітчизняна освіта.

В Україні, заповнюючи прогалини в формальній освіті, почали з'являтися неформальні освітні проєкти за компенсаторним принципом. Це цілком логічно. Реформування середньої та вищої школи, це величезний проєкт, а неформальна ж освіта іноді може бути провідником до більш гнучкішої та адаптованої до оновлень освіти або бути самостійною.

Зараз в Україні неформальна освіта переживає піднесення. Ще декілька років тому на цій ниві працювали поодинокі ентузіасти (Kurepin & Bakhishova, 2023, 261). Тоді замість розвиненої інфраструктури вітчизняної неформальної освіти були лише вогонь в очах та жага до реальних змін реформаторів-ентузіастів.

Наразі в Україні неформальними проектами не просто заповнюють наявний вакуум, а й намагаються запускати певні процеси оновлення освіти. Цікаво, що в інших країнах Європи, де неформальна освіта часом має більш ніж сторічну історію, увага до неї й надалі впевнено зростає (Іваненко, 2023, 81).

Як можна характеризувати ситуацію з вітчизняною неформальною освітою, звісно непростую, але одночасно й обнадійливою. Зараз інфраструктура досі відсутньої неформальної освіти активно розвивається.

Ще кілька років тому, неформальну освіту можна було хіба що назвати «Реформаторським проектом в освіті», яким займалися кілька організацій, сьогодні нових освітніх ініціатив стає все більше і більше. Такий освітній «бум» не може не тішити.

Треба визнати, що неформальна освіта в Україні досі швидше компенсує архаїчність та «білі плями» формальної, ніж рухається у взаємодії з нею (Batsurovska & Kurepin, 2023, 22). Але часом неформальна освіта перебирає певні функції офіційної. Зрозуміло, що при створенні та реалізації проектів доводиться стикатися з певними труднощами: в офіційних освітніх інституціях; треба бути готовим зустрітися з невмотивованою аудиторією. Доводиться постійно долати цей внутрішній опір.

Ставлення змінюється, коли ті хто навчається, бачать свої доробки, проекти, як це працює зсередини. Але завтра вони, особливо діти/молодь, поринуть у систему формальної освіти. Їхні нові корисні навички можуть залишитися незатребуваними. Тому нові форми неформальної освіти треба вводити до системи формальної (Batsurovska & Kurepin, 2023, 8).

Ми сприймаємо навчання в університеті як належне. З одного боку, це навчання за стереотипами старшого покоління, з іншого - бажання стати частиною елітарного суспільства. Освіта важлива у будь-якому випадку, але що робити, якщо знань, які були здобуті в університеті, не вистачає для успішної інтеграції у суспільство?

Більшість молоді сьогодні відмовляється вступати до магістратури та й бакалаврат закінчують лише, щоб не засмучувати батьків або отримати «корочку» (диплом), тому що це не завадить у майбутньому. До вишів абітурієнти вступають щоб отримати те, що неможливо. Подальший розвиток ситуації має два варіанти: перший - відвідування монотонних лекцій в рамках навчальної програми; альтернативний - знайти щось цікавіше, з великою кількістю практики.

Ідеальною формулою здобуття знань для молоді могла бути формула: формальна + неформальна освіта, при якій досвід, здобутий у результаті саморозвитку, доповнює той, який студенти здобув у освітніх закладах. Прикладом поєднання університетського навчання з роботою є так звана

дуальна освіта (Олійник & Курепін, 2024, 215), коли лекції проводять в аудиторіях, а практичного досвіду, ти хто навчається, набувають у компаніях. Таким чином, робота не шкодить навчанню, а навпаки - стає його частиною (Lotareva & Didnyak, 2024, 249). Та і стипендії таких студентів наближені до реальних зарплат.

Таке не про те, що молодь не хоче навчатися, а про те, що вони шукають можливості самостійно навчатися. Практика показує, достатня кількість українських закладів вищої освіти не виправдовують себе, і єдине, що отримує здобувач освіти після завершення університету - диплом. Тому ті, хто таки хоче здобути знання, знаходять альтернативу - неформальну освіту.

Взаємодія офіційної та неофіційної освіти може відбуватися у державних вузах при реалізації сучасних магістерських програм із залученням професіоналів-практиків як викладачі. Останні роки заклади вищої освітні серйозно замислюються над тим, щоб створювати конкурентоспроможні та привабливі для студентів магістерські програми.

Неформальна освіта ґрунтується на трьох принципах: перший - «вчитися у дії» - отримувати знання під час практичних завдань; другий - «вчитися взаємодіяти» - передбачає роботу в групах або командах; третій - «вчитися вчитися» - аналізується власний досвід та з нього формуються нові знання. Насправді неформальна освіта – це можливості, можливості для саморозвитку, самореалізації, для отримання нових знань та досвіду, для пошуку мотивації та натхнення. Якщо є така можливість, її треба використовувати.

Отже, фундамент для розвитку будь-якого суспільства побудований на якісній та доступній освіті. Ті хто свого часу це зрозуміли, успішно сформували ефективну систему і формальної, і неформальної освіти. Неформальна освіта вже не сприймається як протилежність до формальній або як його заміник. Сьогодні це дві частини одного цілого. Як бачимо існують різні формати взаємодії: неформальна освіта може бути провідником змін для формальної системи, може доповнювати її, а може «вбудовуватися» у формальну освіту.

Спільні зусилля можуть дати по-справжньому приголомшливі результати, але повинні бути відповідні умови, державна підтримка. Держава повинна розумно використовувати такі результати та системно впроваджуватиме та сприйматиме як інвестиції у своїх громадян, це «довгострокові вклади» із гарантовано високими відсотками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Batsurovska, I. V., & Kurepin, V. M. (2023). Modern features of the functioning of the education system during martial law. In H. S. Frying pans of the Kharkiv National Pedagogical University (Ed.), *Learning and Teaching: After War and in Peacetime* (pp. 21-23). Kharkiv. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15843>
2. Batsurovska, I., & Kurepin, V. (2023). The Impact of the War in Ukraine on the Study Results at an Agricultural University. *Tréma*, 60. <http://journals.openedition.org/trema/8478>
3. Kurepin, V., & Bakhishova, S. (2023). Science during the war: realities, challenges and ways of overcoming. In *Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka* (pp. 256-264). Łomża: MANS w Łomży. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>

4. Lotareva, D., & Didnyak, A. (2024). Innovative tools of modern learning: using master classes and training in the educational process for achieving communicative competences. In *Język i kultura ukraińska e współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty* (pp. 242-251). Ірпінь: Державний податковий університет; Łomża: MANS w Łomży. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17424>

5. Бацуровська, І. В., Доценко, Н. А., & Курепін, В. М. (2023). Особливості проектування освітнього середовища для майбутніх фахівців аграрної галузі. В В. М. Нагасва, Ю. М. Сагачко, & О. В. Грідіна (Ред.), *Цифрова трансформація професійної підготовки фахівців в умовах застосування SMART- освітніх технологій: стан, проблеми, перспективи* (с. 11-16). Харків: Комунальне підприємство «Міська друкарня». <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15906>

6. Іваненко, В. С. (2023). Інтеграція молоді в системі освіти держав ЄС в умовах військової агресії проти України. В П. Поніхтер, & З. Шарлович (Ред.), *Інтеграція вищої юридичної освіти України з європейським освітнім простором – виклики внутрішньої безпеки під час воєнного стану* (с. 80-82). Ломжа: MANS w Łomży. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12946>

7. Олійник, Д., & Курепін, В. (2024). Дуальна освіта: перспектива майбутнього. В *Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи розвитку* (с. 214-218). Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17319>

Махиня Т. А.

*Навчально-науковий інститут менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(Київ, Україна)*

Волотовська Т. П.

*Навчально-науковий інститут менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(Київ, Україна)*

ТЕХНОЛОГІЇ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

В умовах постійних змін, стресових ситуацій у країні та світі загалом і високої динаміки освітнього процесу важливо бути конкурентоспроможним, а це потребує збереження ясності мислення, здатності до стратегічного планування та ефективною реалізації поставлених завдань. Технології самоменеджменту відіграють важливу роль у професійному зростанні педагога й формуванні його педагогічної майстерності, яка є комплексним, багатограним процесом саморозвитку та самовдосконалення викладача.

Педагогічна майстерність – комплексний феномен, який охоплює не лише знання дисципліни, але й цілий спектр особистісних якостей, умінь та навичок. Сучасний викладач – це не просто передавач інформації, а скоріше фасилітатор навчання, який створює сприятливе освітнє середовище для розвитку особистості майбутнього фахівця.

Основними складниками педагогічної майстерності сучасного викладача вищої школи є:

– професійні знання, розуміння сучасних тенденцій у науці та освіті;